

X. (kruis na)

02.12

Een fly-over voor fietsers

Plaats

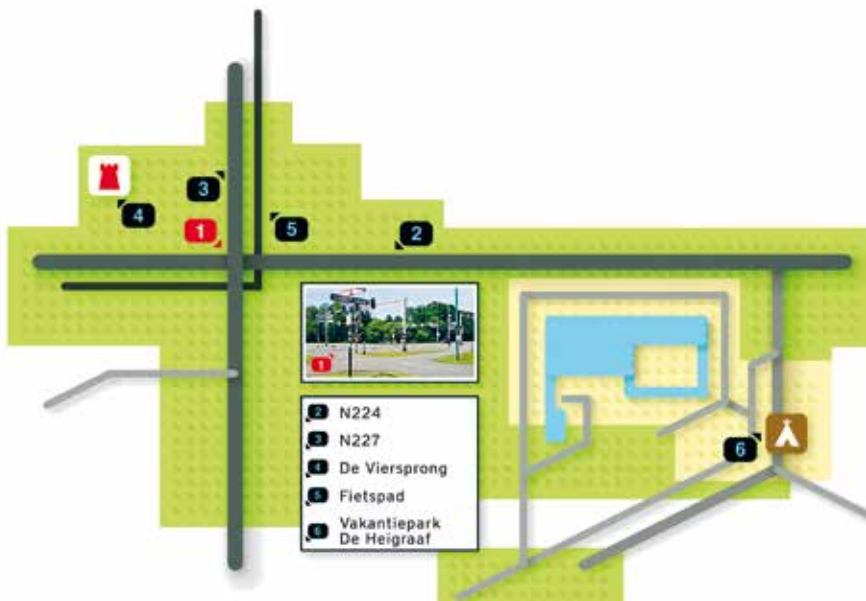
Quatrebras – Kruising van de N224 en de N227

Prioriteit binnen RotondeLab

2011

Gebied

- › De bosrijke Utrechtse Heuvelrug is een belangrijk Utrechts recreatiegebied. In de directe omgeving van het kruispunt bevinden zich onder andere de Piramide van Austerlitz, recreatieplas Henschotermeer, kampeerterrein Den Treek en Pannenkoekenhuis Bergzicht.
- › Direct aan de kruising ligt een eind negentiende-eeuwse buitenplaats: een kasteelachtig hoofdhuis met een koetshuis. Begin twintigste eeuw zat daar hotel-restaurant Quatrebras, pas in de jaren dertig kreeg het de Nederlandse naam 'De Viersprong'. Inmiddels is er een communicatiebureau gevestigd in dit rijksmonument.
- › De N224 en N227 behoren niet tot de officiële recreatieve fietsroutes, volgens de provincie zijn het 'utilitaire fietspaden'. Omdat het kruispunt van beide wegen een schakel vormt tussen veel recreatieve fietspaden, is er toch veel recreatief fietsverkeer.

Kruispunt

- › Het kruispunt van N224 en N227 ligt in een heuvelkom en is ondanks de dichte bossen vanaf alle zijden van verre zichtbaar. Het verkeer op de N227 ziet het kruispunt zowel komend vanuit Amersfoort als vanuit Maarn vanaf een halve kilometer liggen, verkeer vanuit Zeist ziet het vanaf 0,9 kilometer en komend uit Woudenberg zelfs vanaf 1,2 kilometer.
- › Dit kruispunt is een klassieker: het wordt in de RONA, de Richtlijn Ontwerpen Niet-Autosnelwegen uit 1986, expliciet genoemd als schoolvoorbeeld van een kruising van het ‘type 4 met smalle baansplitsing’.
- › Zowel de N224 als de N227 hebben slechts aan één zijde een fietspad. Dat vermindert het aantal punten waarop auto’s en fietsers met elkaar in botsing kunnen komen.
- › Verkeerslichten zorgen voor een separate afhandeling van recht-doorgaande en links- en rechtsafbuigende automobilisten. Dit veroorzaakt lange wachttijden voor fietsers.

Overwegingen

- › In het SMPU, het Strategisch Mobiliteitsplan Provincie Utrecht 2004-2020, is vastgelegd dat de functie van de N227 als stroomroute zal worden versterkt om de parallel lopende N226 te ontlasten.
- › Het kruispunt zal in de toekomst drukker worden en moet dan worden aangepast. Een rotonde zal het in ieder geval niet worden en daarmee is dit het enige kruispunt van het RotondeLab.
- › De fietspaden zijn sociaal niet veilig en krijgen volgens het SMPU in de nabije toekomst verlichting.
- › Door de toename van het verkeer op de N227 zullen de wachttijden voor fietsers langer worden en daarmee de kans op het negeren van de verkeerslichten. De klassieke oplossing is dan meestal de aanleg van een fietstunnel. Dat is onaantrekkelijk vanuit het oogpunt van sociale veiligheid en doet evenmin recht aan de wens van fietsers om te genieten van hun omgeving.
- › Het doorzicht is hier, anders dan bij rotondes, geen probleem, maar juist een eigenschap die gekoesterd moet worden.

Aanbeveling

- › De grote kwaliteit van het kruispunt zijn de lange zichtlijnen van alle zijden, vooral de afdalingen vanuit Zeist en Woudenberg zijn spectaculair. Construeer een spectaculaire fly-over voor fietsers, die tegelijk de verkeersveiligheid verhoogt, de fietsers een attractie bezorgt en de kwaliteit van het kruispunt benadrukt.

Inschakelen

- › Een architectenbureau, bijvoorbeeld ipv Delft dat een zwevende fietsrotonde ontwierp voor de Eindhovense wijk Meerhoven.

Praktisch

- › Betrek communicatiebureau Hemels van der Hart, dat gehuisvest is op landgoed De Vierspong, bij de uitwerking van de plannen. Combineer de fly-over met de aanpassingen aan de weg die in het SMPU staan.

Reactie afdeling Mobiliteit provincie Utrecht

- › De kwaliteit van het werk van ipv Delft staat op hoog niveau.

Referentiebeelden

- › De fietsrotonde van architectenbureau ipv Delft.
- › De drie bruggen van architect Santiago Calatrava voor Hoofddorp.

Beeld: vrij naar de zwevende fietsrotonde van ipv Delft

Beeld: vrij naar het werk van architect Santiago Calatrava

X. (kruis na)

REPORTAGE
02.12

X. (kruis na)

'Hoe ziet de ideale rotonde eruit?' Om deze vraag te beantwoorden stuurde de provincie Utrecht het Rotondologisch Genootschap op pad. En zo togen Van den Boomen en Jonker naar de plek waar de N224 en de N227 elkaar kruisen. Ze vonden een kasteel, een pannenkoekenhuis en heel veel fietspaden, maar van een rotonde geen spoor. Nader onderzoek bracht aan het licht dat er geen rotonde was en dat er ook geen zou komen. Er was trouwens ook geen RotondeLab. Nooit geweest ook.

‘Hoeft er dan helemaal niemand meer te werken in dit land?’ vraagt Jonker geïrriteerd als ze in de bossen bij Z. weer een groepje fietsers passeren. Meestal zijn het senioren – de mannen met fietskaarthouders steevast voorop, hun vrouwen er kwebbelend achteraan – maar deze keer zijn het *bikers* met helmen en bezwete ruggen.

Van den Boomen bromt een beetje onbestemd, hij is er onderhand aan gewend dat Jonker zich afzet tegen fietsende medelanders. Dat schijnt te maken te hebben met spiegeling en identiteit, heeft een bevriend psychiater hem eens uitgelegd: omdat Jonker zelf ook graag fietst, vergelijkt hij zich met andere fietsers en daardoor ziet hij zichzelf op een manier die hem niet bevalt. Maar Van den Boomen kijkt wel uit om zijn mede-rotondoloog daarmee lastig te vallen. Ze hebben het nu al zestien verkennings-tochten door de provincie Utrecht volgehouden zonder grote ruzie en bij deze zeventiende en laatste tocht gaat hij dat niet in de waagschaal stellen. En dus zegt hij sussend: ‘Man, kijk hoe mooi het hier is, eindelijk kun je weer een stuk voor je uitkijken.’

Na een lang bochtig stuk snijdt de weg ineens als een mes door de bossen en openbaart zich een lange zichtlijn die zich verliest in de diepte. Dat is aan Jonker wel besteed en prompt begint hij te neuriën. Ach wat lief, denkt Van den Boomen, nu ziet hij zichzelf op zijn sportfiets van de heuvel afzoeven. Uiteraard zegt hij niks. Zelf is hij vooral opgelucht dat hij weer kan ademen, want hij heeft, ondanks zijn naam, een hekel aan bossen. Diezelfde psychiater heeft hem proberen uit te leggen dat dat met identiteit en spiegeling te maken heeft – door het bos de bomen niet meer kunnen zien – maar dat

vond hij nou typisch een voorbeeld van psychologie van de koude grond.

De afdaling van bijna een kilometer eindigt bij een kruispunt. ‘Lekker ouderwets, zo’n groot kruispunt met voorsorteevakken en verkeerslichten’, zegt Jonker terwijl ze stilstaan voor rood. ‘En je krijgt er nog gratis doorzicht bij ook’, stemt Van den Boomen in, ‘geen midden-eiland dat de blik stuikt. Moet je kijken hoe mooi de weg aan de overkant weer omhoog klimt, het lijkt Limburg wel. Achter de top zal de rotonde wel liggen die we zoeken. Ver kan het niet meer zijn, eigenlijk hadden we er al moeten zijn, het is op het punt waar de N224 de N227 snijdt.’

‘Maar dat is hier,’ zegt Jonker verbaasd, ‘kijk maar op de borden. We zitten op de N224 en de N227 gaat links naar A. en rechts naar M. en de snelweg.’ De vraagtekens die in de begeleidende brief bij deze rotonde staan worden plots een stuk begrijpelijker. ‘Blijkbaar moet deze nog worden aangelegd,’ zegt Van den Boomen enthousiast, ‘eindelijk krijgen we de kans om ons met de hele pudding te bemoeien en niet alleen met de kers die erop moet.’

Bij de eerste gelegenheid – de oprit van een kampeerterrein van de Nederlandse Caravanclub – parkeert Jonker zijn bolide. Te voet gaan ze terug naar het kruispunt om poolshoogte te nemen. Een middeneiland is er natuurlijk niet, maar ze kunnen wel op de smalle strook tussen de beide weghelften staan, achter een bord met een pijl dat geramd is door een auto. Enigszins onwennig proberen de rotondologen het kruispunt te lezen. Van den Boomen begint voorsorteevakken te tellen: in noordelijke en zuidelijke richting zijn het er zes, in westelijke vijf en in oostelijke slechts vier. ‘De noord-zuidverbinding is dus het belangrijkste,’ concludeert hij trots.

Jonker luister niet, hij ziet een groepje schoolieren aankomen en steekt over om een praatje aan te knopen. Ze blijken in A. op school te zitten, op het Van Lodensteincollege, en ze komen uit de wijde omgeving. Eentje moet voor zijn reformatorisch onderwijs zelfs twee keer per dag zeventien kilometer fietsen. 's Ochtends om tien over half acht verzamelen ze hier bij het kruispunt om het laatste stuk samen op te fietsen, aan het einde van de schooldag gaan ze hier uit elkaar. Ze klagen dat de verkeerslichten zo lang op rood staan en zo kort op groen. Voor ze de weg over zijn is het al weer rood, maar ze zijn ook weer niet zo braaf dat ze dan op de middenstrook wachten.

Als Jonker zijn jonge vrienden heeft uitgezwaaid, ziet hij Van den Boomen nog juist het terrein van het kasteeltje in de oksel van het kruispunt betreden. Flauw vindt hij dat, het kasteeltje hadden ze als toetje van deze speurtocht bewaard en hij rent hem achterna.

Op een gebeeldhouwde plaquette lezen ze de naam van het kasteeltje: 'De Viersprong'. Het is opgetrokken in een typisch negentiende-eeuwse neo-stijl. Heel neo is ook de bewoner: een communicatiebureau. Ze zitten er pas net, vertelt een medewerker die naar buiten kwam toen hij hen over het terrein zag scharrelen. Dat er een rotonde komt verheugt hem: 'We zien hier een hoop aanriddingen. Geen ernstige weliswaar, maar toch.' Of die rotonde niet bezwaarlijk is voor de naam van hun pand, wil Van den Boomen weten, een rotonde is tenslotte geen viersprong. Maar daar is hij niet bang voor: 'We verzinnen wel een reden waarom we die naam handhaven.' Jonker en Van den Boomen knikken begrijpend, communicatiebureaus verzinnen de bizarste dingen.

Met de auto verkennen ze de wijdere omgeving. Aan alle zijden bepalen ze vanaf hoever je de kruising kunt zien liggen. Vanaf de noord- en zuidzijde is dat een halve kilometer, van de westzijde 0,9 kilometer en vanaf de oostzijde zelfs 1,2 kilometer. In de polder zou zo iets niet indrukwekkend zijn, maar in de dichte bossen rond A. is het een prestatie.

Aan de N227 vinden ze ook een pannenkoekenhuis. Bergzicht heet het en hoewel het net uit het zicht van het kruispunt ligt, stoppen ze hier voor overleg. In de vage hoop dat de ronde vorm hun inspiratie zal opleveren, bestelt Van den Boomen de jagerspannenkoek met haas en reevlees, Jonker neemt de pannenkoek van de maand, met frisée sla, gerookte zalm en roomkaas.

'Je zou die nieuwe rotonde willen markeren met een machtig gebaar,' zegt Jonker terwijl ze wachten op hun bestelling. 'Zo iets als *She changes*, dat reusachtige hangende visnet op de rotonde van Porto,' beaamt Van den Boomen, 'maar dat verwijst naar de zee, hier zou je iets met bossen moeten doen.' 'Of met recreatie,' zegt Jonker, 'want alles draait hier tenslotte om de recreërende medemens.'

Lusteloos proberen ze wat varianten – een reuzenrad, een obelisk, een sequoia van honderd meter, de ladder van Armando die verderop aan de N227 staat weggestopt in de oksel van een snelwegoprit – maar overtuigend vinden ze het geen van beiden. Zwijgend wachten ze op de serveerster. Als de overdadig belegde pannenkoeken op tafel staan, zegt Jonker: 'Weet je wat het is met al die ideeën?' Van den Boomen knikt: 'Ja, hetzelfde als met deze pannenkoeken.' Met een resoluut gebaar schuift Jonker het beleg van zijn pannenkoek: 'De kwaliteit van dit punt is de zichtlijn, je moet er dus niks opzetten.'

‘Eigenlijk zou je er dus ook geen rotonde van moeten maken,’ zegt Van den Boomen die zijn pannenkoek in zijn geheel terzijde schuift, ‘dat doet onherroepelijk afbreuk aan de lijn.’ Even voelen beide rotondologen zich het mannetje – dat hebben ze toch maar weer mooi gezegd – maar al snel dringt de vraag zich op: wat nu?

‘Niet alleen het doorzicht gaat eraan,’ doet Jonker nog een duit in het zakje, ‘die fietsers moeten straks maar zien hoe ze oversteken, want de auto’s krijgen natuurlijk voorrang. Je weet hoe het beleid is met rotondes buiten de bebouwde kom.’ ‘En als er dan een ongeluk gebeurt, krijgen de fietsers een tunnel,’ sombert Van den Boomen, ‘uiteraard voor hun eigen bestwil.’ Van de markering van een zichtlijn naar een sombere tunnel, zo snel zak je soms door het ijs.

Terwijl Van den Boomen licht vertwijfeld door de menukaart bladert om te kijken of er ook wat sterkers is dan appelsap, hoort

hij Jonker steeds harder snuiven. Met een ruk schuift die zijn stoel over de stenen vloer naar achteren en roept kwaad: ‘Ze moeten niet denken dat ze alles met ons kunnen doen, allen omdat wij fietsers klein zijn en zij met hun SUV’s groot. Donder toch op.’

Ontstemd vraagt Van den Boomen: ‘Maar wat wil je dan? Als je die fietsers van jou officieel voorrang geeft worden ze evengoed doodgededen.’ Jonker: ‘Ik wil gewoon vrij baan. Een vrije baan, is dat nou zo veel gevraagd?’ ‘Dan moet die baan wel de lucht in,’ zegt Van den Boomen, die langzaam begint te begrijpen waar Jonker heen wil. ‘Precies,’ grijnst die, ‘een elegante *looping* die over de rotonde voert. Lijkt me een mooi klusje voor Calatrava.’ Van den Boomen gniffelt: ‘Ja mooi, een kunstwerk in de betekenis die ingenieurs eraan hechten.’

Thuisgekomen wil Van den Boomen toch wel eens weten wanneer de rotonde er eigenlijk zal komen. Maar hoe hij ook bladert in het

SMPU, het Strategisch Mobiliteitsplan Provincie Utrecht 2004-2020, nergens vindt hij een aanwijzing. Er moet op de N224 en de N227 wat verlichting bij komen om de sociale veiligheid van de fietsers te vergroten en de inrichting van de weg moet worden verbeterd. Maar dat is het.

Mari-jan de Jongh van de afdeling Mobiliteit van de provincie is stomverbaasd als Van den Boomen haar belt met de vraag wanneer er een rotonde komt. 'Never nooit niet, daar is de verkeersintensiteit veel te hoog voor.' 'Maar waarom staat dit punt dan op de lijst van het RotondeLab,' wil Van den Boomen weten. 'Wat een rotvraag. Geen idee, daarvoor moet ik de archieven induiken.'

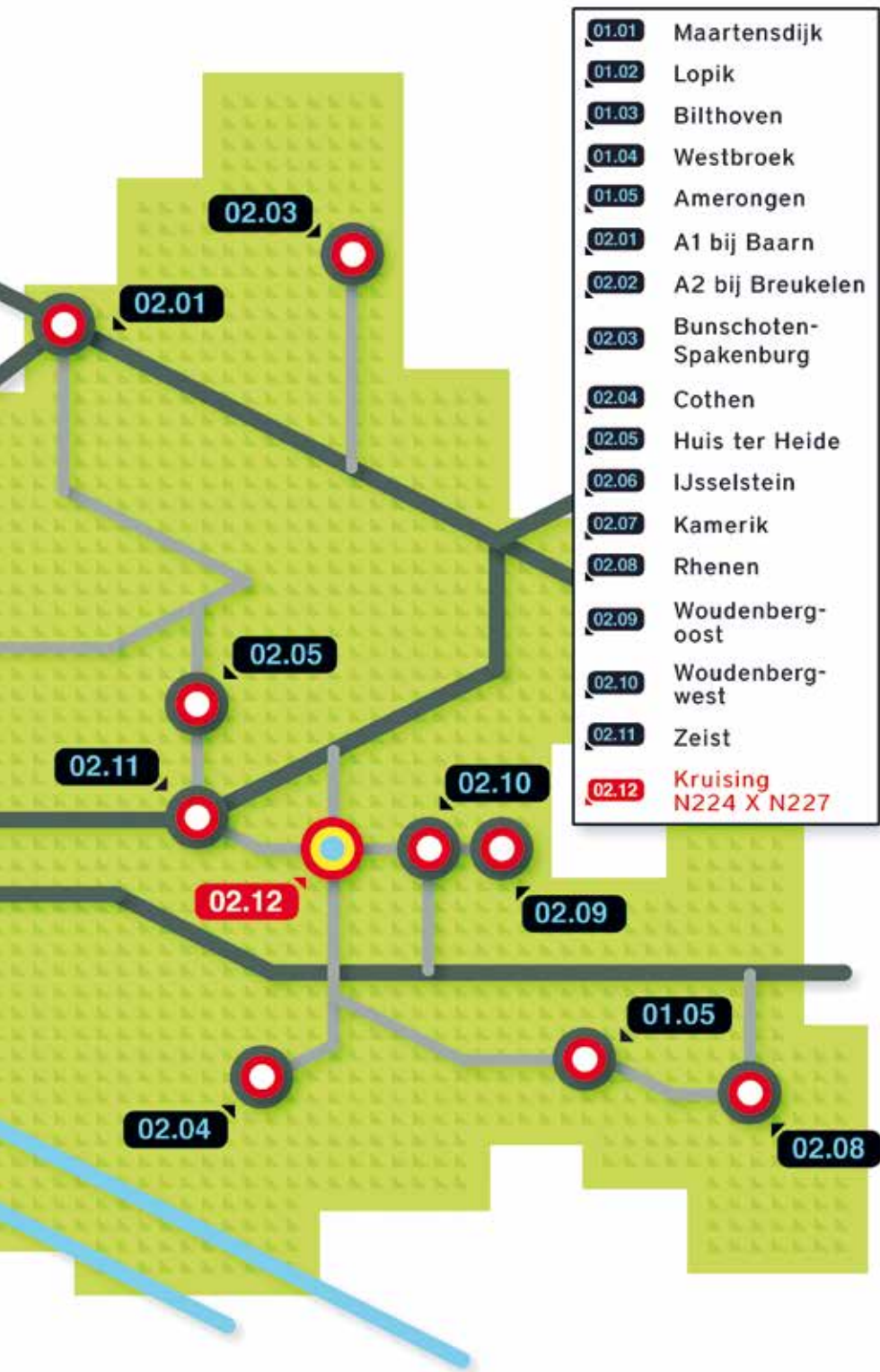
Een dag later mailt ze dat er in 2005 op verzoek van de toenmalige gedeputeerde Verkeer en Vervoer een inventarisatie is gemaakt van provinciale wegen die in aanmerking komen voor 'een markering in de vorm van beeldende kunst'. Daar zaten een kruising en een carpoolplaats bij. 'Omdat het project uiteindelijk in hoofdzaak rotondes is gaan betreffen, is het denk ik "kunst op rotondes" gedoopt.'

Die kruising kan Van den Boomen inmiddels plaatsen, maar de carpoolplaats? Het duurt lang voor het kwartje valt: in een van de dorpen van hun lijst hadden ze zich er het hoofd over gebroken dat ze foto's van twee rotondes mee hadden gekregen en een foute hectometeraanduiding (zie pagina 125). De hectometers klopten dus wel: ze verwezen naar de carpoolplaats. Maar de provincie-ambtenaar die indertijd de tweede fase van het vooronderzoek had gedaan, was in verwarring gebracht door de naam 'kunst op rotondes' en had per ongeluk twee rotondes gefotografeerd.

Ontzet belt hij Jonker: 'We zijn erin getuind, er is helemaal geen RotondeLab. Het goede nieuws is dat we een carpoolplaats over het hoofd hebben gezien, maar die kruising kunnen we niet meer onder het tapijt moffelen.' Jonker reageert soeverein: 'Maak je niet druk. We wilden toch helemaal geen rotonde op die plek? Het gaat om de fietsers die eindelijk moeten wachten om over te steken. Onze voorstel voor een fly-over voor fietsers blijft dus nodig, of daar nou een rotonde onder ligt of een kruising. Wacht, ik mail je een plaatje.'

Van den Boomen zet grote ogen op als op zijn scherm de zwevende fietsrotonde verschijnt die architectenbureau ipv Delft heeft ontworpen voor een groot kruispunt in Eindhoven. 'Spectaculair,' moet hij toegeven, 'maar de provincie Utrecht zal toch geen kopie van een Brabants plan willen?' 'Geen punt,' zegt Jonker, 'het is nog niet uitgevoerd omdat ze het geld niet rond hebben. En bovendien kan het bij ons goedkoper omdat er maar aan één kant van de weg fietspaden liggen.'

Van den Boomen blijft tegensputteren: 'Alsof wij zoveel geld hebben. Omdat het zou worden meegenomen in de ombouw van het kruispunt tot rotonde had het gekund, maar als los kunstwerk gaat het ons budget ver te boven.' Jonker, geërgerd: 'De dood of de gladiolen. Of een zinvolle toevoeging als dit fietsviaduct, of niks. We hadden toch al geconstateerd dat het kruispunt prachtig is zoals het nu is?' Van den Boomen begint te lachen: 'Super: het Genootschap springt op de bres voor een klassiek kruispunt. Weg met de rotondes!'

X. (kruis na) is een uitgave van het Rotondologisch Genootschap.

In opdracht van het RotondeLab van de provincie Utrecht analyseerde het Genootschap in 2009 twaalf provinciale rotondes. De hele reeks bestaat uit:

Bomen aan de A1

Fotogalerie A2

De tuinen van B.S.

De gepensioneerde boom van C.

Kunst in Huis ter H.

De vlaggen van IJ.

De rotondetrommel van K.

De leegte van R.

Klompen in W-oost

Water in W-west

Het bosje van Z.

X. (kruis na)

Eerder verschenen titels:

De zaak A.

De Zweefweg van B.

De kinderen van M.

tekst

Tijs van den Boomen, Amsterdam

grafisch ontwerp en beeld

Peter Jonker, Utrecht

www.rotondelab.nl

www.rotondologie.nl

